Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
Työ- ja elinkeinojaosto
17.10.2018 klo 09:00

Asiantuntijalausunto
16.10.2018

Asia: HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Teema: Pl 32 **/ Viennin haasteet ja viennin edistäminen Erityisesti; Venäjän viennin tilanne ja sen kipupisteet**

Kansainvälistyminen on yrityksille keskeinen kasvun väylä. Syksyn pk-yritysbarometrin mukaan jo 24 prosentilla pk-yrityksistä on kansainvälistä liiketoimintaa, jonka yleisin muoto on suora vienti. Vientiä harjoittavat yritykset odottavat viennin kasvavan edelleen seuraavan vuoden aikana. Odotukset viennin kehityksestä ovat kuitenkin heikentyneet kaikilla päätoimialoilla, vaikka ne ovat edelleen kohtuullisen hyvät. Pk-yritysten ilmoittamista ulkomaisista markkina-alueista Venäjä on EU-maiden ohella tärkeimpiä markkina-alueita. Kansainvälisille markkinoille lähteminen ja siellä menestyminen on suuri ponnistus ja edellyttää yrityksiltä jatkuvaa kehittymistä. Kansainvälistymiseen panostaminen on laskussa. Rahoituksen saatavuus on keskeinen kansainvälistymisen mahdollistava tekijä. Pk-yritysten suurin sisäinen kehittämistarve liittyy myyntiin ja markkinointiin. Yritystoiminnan kehittämistä hidastaa kilpailutilanne ja työvoiman saatavuus.

**Venäjän osuus Suomen viennistä on laskenut; kauppa on vahvasti alijäämäistä**

Venäjän osuus Suomen viennistä on laskenut. Huippuvuonna 2008 vienti Venäjälle oli 6,7 miljardia euroa ja Venäjä oli suurin vientimarkkina. Vuonna 2017 viennin arvo oli 3,4 miljardia euroa ja Venäjä oli viidenneksi suurin vientimarkkina. Vuoden 2018 aikana Venäjä on laskenut kuudenneksi tärkeimmäksi vientimarkkinaksemme. Tullin tilastoissa ei tosin näy vienti kolmansista maista ja Venäjälle sijoittaneiden suomalaisyritysten toiminta.

Kauppavaihto Venäjän kanssa on vahvasti alijäämäistä. Esimerkiksi tammi-heinäkuussa 2018 Suomen viennin arvo oli 1,9 miljardia ja tuonnin arvo 5,4 miljardia euroa. Tammi-heinäkuussa 2018 Suomen vienti Venäjälle laski 2 prosenttia verrattuna vastaavaan ajanjaksoon vuonna 2017, tuonti Venäjältä puolestaan kasvoi 7 prosenttia. Venäjän tuonnista Suomeen yli puolet on öljyä ja noin 7 prosenttia kaasua. Puutavaran osuus tuonnista on noin 4 prosenttia (1-7/2018).

Suomi vie Venäjälle erityisesti koneita ja laitteita, kemianteollisuuden tuotteita sekä paperia ja pahvia. Tammi-heinäkuussa 2018 koneiden, laitteiden ja kuljetusvälineiden osuus Venäjän-viennistä oli 43%, kemianteollisuuden tuotteiden (mm. muovi, peruskemikaalit, lääkkeet, väriaineet, voiteluaineet) osuus oli lähes 18 prosenttia, sekä puu- ja paperituotteet yli 13 prosenttia. Venäjän raaka-aineteollisuus on merkittävä suomalaisen teknologian ostaja. Kemianteollisuudelle Venäjä on kolmanneksi tärkein vientimaa ja viennin arvo vuonna 2017 oli noin 900 miljoonaa euroa. Metsäteollisuuden Venäjän viennin arvo vuonna 2017 oli 409 miljoonaa euroa, mikä muodosti 3,4 prosenttia toimialan kokonaisviennistä.

Turismi muodostaa merkittävän osan taloussuhdetta Venäjän kanssa. Visit Finlandin arvion mukaan vuonna 2017 venäläiset turistit toivat Suomeen 461 miljoonan euron matkailutulot eli arviolta 11,5 prosenttia matkailuviennin tuloista. Venäläiset matkailijat ovat suurin ulkomainen turistiryhmä: yöpymisiä kirjattiin 809 000 eli 12 prosenttia kaikista ulkomaisista yöpymisistä.

**Venäjän talouden näkymät, protektionismi ja pakotteet heikentävät yritysten kiinnostusta lähteä Venäjän markkinoille**

Venäjän talouden näkymät heikentävät yritysten halua lisätä vientitoimintaa Venäjälle. Vaikka Venäjä on selvinnyt talouskriisistä, talous jää edelleen jälkeen maailmantalouden keskimääräisestä 3,5 prosentin vuotuisesta kasvuvauhdista. Kuluvan vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla BKT kasvoi Venäjän tilastoviranomaisen Rostatin mukaan 1,7 prosenttia. Ilman rakenteellisia uudistuksia Venäjän talouskasvuksi tulevina vuosina arvioidaan 1,5 – 2,0 prosenttia. Talouden yksipuolinen rakenne, valtion merkittävä rooli taloudessa, sääntely, kilpailun ja rakenteellisten uudistusten puuttuminen (pl. eläkeuudistus) ovat keskeisiä tekijöitä BKT:n matalahkoon kasvuun ja liiketoimintaympäristön heikkoon vetovoimaan. Investointien nettomäärä Venäjälle on viime vuosina pysynyt verrattain alhaisena (vuonna 2017 -11 miljardia dollaria). Pääomia virtaa ulos enemmän kuin Venäjälle sijoitetaan. Merkittävin tekijä pääomien palauttamiseksi olisi luottamus järjestelmän tulevaisuuteen.

Venäjän verottajan tietojen mukaan Venäjällä toimii noin 900 yritystä, joissa on suomalaisomistusta (Suomalais-venäläisellä kauppakamarilla on 535 suomalaisjäsentä). Venäjällä toimivat suomalaisyritykset odottavat ensi vuodesta likimain kuluvan vuoden kaltaista. Kasvu jää vaimeaksi, mutta poikkeuksia on toimialoittain. Epävarmuustekijöitä on paljon, USA:n mahdollisten uusien sanktioiden laajuus ja Venäjän vastatoimenpiteet sekä ruplan heikkeneminen heijastuvat liiketoimintaan. Venäjän tuonninkorvauspolitiikka ja protektionismi rajoittavat vientiä. Tuotannon lokalisointi liiketoimintaperusteisesti voi olla kilpailuetu tietyille yrityksille, mistä esimerkki on Nokian Renkaat.

**Team Finland Venäjän viennin edistäjänä**

**Team Finland** toimii suunnitelmallisesti suomalaisyritysten viennin edistämiseksi ja Venäjälle etabloituneiden yritysten tukemiseksi. Venäjän Team Finland järjestää esimerkiksi vienninedistämismatkoja Venäjän eri alueille sekä tarjoaa arvovaltapalveluita suomalaisyrityksille, raportoi kaupanesteistä sekä pyrkii vaikuttamaan toimintaympäristöön. Suomalais-Venäläiselle Kauppakamarille (SVKK) on on keskitetty julkiset vienninedistämistoimet Venäjän osalta. Business Finland vastaa Venäjällä Invest In Finland - ja Visit Finland –toiminnoista. Venäjän Team Finland on järjestänyt tänä vuonna esimerkiksi vienninedistämismatkan Jekaterinburgiin, Krasnodariin ja Donin Rostoviin sekä Kazaniin.

**Business Finlandin ohjelmatoiminta** on jaettu temaattisesti ns. BCDH –sektoreihin (biotalous, cleantech, digi ja health). Venäjä on kasvuohjelmien yksi kohdemarkkina. Erityisesti meriteollisuuden kasvuohjelma on toiminut aktiivisesti Venäjän markkinoilla. Business Finland myöntää **Team Finland Explorer** – rahoitusta, jolla yritys voi selvittää mm. markkinatarpeita.

**Suomen ja Venäjän hallitustenvälinen talouskomissio** on tärkein elinkeinoelämää tukeva viranomaistason yhteistyörakenne. Talouskomission tavoitteena on edistää suomalaisten yritysten suoria kauppasuhteita, investointeja sekä suomalaisten yritysten vienti- ja etabloitumispyrkimyksiä Venäjällä. Talouskomission avulla on pystytty ratkomaan suomalaisyritysten haasteita. Talouskomissio kokoontuu 30.10. Pietarissa. Edellisen kerran se kokoontui viime vuoden marraskuussa ja puheenjohtajat tapasivat toisensa tämän vuoden kesäkuussa. Lisäksi lukuisat työryhmät ovat kokoontuneet.

**Venäjälle suuntautuvassa vienninrahoituksessa** Finnveran vientitakuiden kokonaismäärä on noin 1,2 miljardia euroa elokuun 2018 lopussa. Venäjän talouden käänne hieman parempaan suuntaan ei ole merkittävästi lisännyt lyhyen maksuajan vientitakuiden kysyntää ns. luottovakuutusta (alle 2 v.). Suurempien, pidempää maksuaikaa edellyttävien hankkeiden kysyntä on sekin vaimeaa. Muutama suuri investointihanke on noussut keskusteluihin, mutta näiden hankkeiden eteneminen tulee olemaan hyvin hidasta. Tähän on syynä se, että pakotteiden ja ruplan heikon kurssin aiheuttaman epävarmuuden lisäksi suuret uusinvestoinnit edellyttävät aina aikaa vieviä huolellisia ympäristöselvityksiä. Kaupan rahoittajina toimivat länsipankit ovat hyvin varovaisia uusien hankkeiden suhteen pakotteiden takia. Varautuneisuutta lisää Yhdysvaltain kongressissa käsittelyssä olevat pakotteita koskevat lakialoitteet. Ns. Skripalin tapaukseen liittyviä pakotteita on aiotaan ilmoittaa lisää marraskuussa 2018.

Pia Sarivaara-Heikkinen
Johtava asiantuntija